

LOGIKA ÉS ÉRVELÉSTECHNIKA

Készült a TÁMOP-4.1.2-08/2/a/KMR-2009-0041 pályázati projekt keretében
Tartalomfejlesztés az ELTE TáTK Közgazdaságtudományi Tanszékén
az ELTE Közgazdaságtudományi Tanszék
az MTA Közgazdaságtudományi Intézet
és a Balassi Kiadó
közreműködésével

Készítette: Mittelholcz Iván

Szakmai felelős: Mittelholcz Iván

2011. február

Logika és érveléstechnika

3. hét

Nulladrendű logika 2.

Mittelholcz Iván

Készült a következő mű felhasználásával:

Ruzsa Imre–Máté András: Bevezetés a modern logikába. Osiris, 1997.

Alternáció

Alternáció – bevezetés

vagy

Esik az eső, vagy fúj a szél.

Iszik vagy vezet.

A 'vagy' két értelme:

- *megengedő vagy*: a két tagmondat lehet egyszerre igaz
- *kizáró vagy*: a két tagmondat nem lehet egyszerre igaz

Alternáción a továbbiakban a megengedő vagyot értjük. A *kizáró vagy* kifejezhető a többi funktor segítségével.

- *megengedő vagy*: hamis, ha mindkét tagmondata hamis – igaz minden más esetben
- *kizáró vagy*: hamis, ha mindkét tagmondata igaz, vagy mindkettő hamis – igaz, ha a tagmondatok igazságértéke eltérő

Alternáció – igazságfüggvény

- két argumentumú mondatfunktor
- szimbóluma: $\vee$
- definíció: két állítás alternációja ($A \vee B$) akkor, és csak akkor hamis, ha mindkét állítás (A és B) hamis
- igazságfüggvénye:

A	B	$A \vee B$
1	1	1
1	0	1
0	1	1
0	0	0

Alternáció – szabályok

kommutatív: $A \vee B \Leftrightarrow B \vee A$

asszociatív: $(A \vee B) \vee C \Leftrightarrow A \vee (B \vee C)$

logikai igazság: a kizárt harmadik elve

- $\Rightarrow A \vee \sim A$

következtetés:

- $\{A \vee B; \sim A\} \Rightarrow B$

következtetés

A Fradi vagy az UTE nyeri a meccset.

Nem a Fradi nyert.

Az UTE nyert.

kizáró vagy formalizáva:

- $(A \& \sim B) \vee (\sim A \& B)$

Kondicionális

Kondicionális – bevezetés 1.

feltételes állítás

Ha esik az eső, vizes az út.

- esik, vizes – igaz a kondicionális
- nem esik, vizes (locsólókocsi) – igaz
- nem esik, nem vizes (napos idő) – igaz
- esik, nem vizes – hamis a kondicionális

Kondicionális értelmezése: az előtag igazsága esetén az utótag is igaz. A kondicionálist egyedül az az eset cáfolja, ha az előtagja igaz, de az utótagja hamis.

Formalizálva: $\sim (A \& \sim B)$

Kondicionális – bevezetés 2.

Megszorítások, információ veszteség:

- a formalizálás során eltekintünk az összefüggéstől, amit általában a *ha ... , akkor ...* állításokba beleértünk. A $\sim (A \& \sim B)$ formulával bármilyen két állítást összekapcsolhatunk.
- másképpen: a természetes nyelvi feltételes állítások formalizálhatóak kondicionálisként, de nem minden kondicionálist lehet visszafordítani feltételes állításra

összefüggés vs. véletlenszerű tények

Ha elengedem, leesik.

Ha a hó fehér, akkor a Balaton szép.

- az extenzionális logikában nem tudjuk kezelni az előidejűséget sem

Aki nem lép egyszerre, nem kap rétest estére.

Kondicionális – igazságfüggvény

- két argumentumú mondatfunktör
- szimbóluma: $\supset$
- definíció: a kondicionális ($A \supset B$) akkor és csak akkor hamis, ha az előtag (A) igaz és az utótag (B) hamis

$$A \supset B \Leftrightarrow_{df} \sim (A \& \sim B)$$

- igazságfüggvénye:

A	B	$A \supset B$
1	1	1
1	0	0
0	1	1
0	0	1

Kondicionális – következtetések 1.

Modus ponens:

Ha esik az eső, vizes az út.

Esik az eső.

Vizes az út.

Formalizálva: $\{A \supset B; A\} \Rightarrow B$

Modus tollens:

Ha esik az eső, vizes az út.

Nem vizes az út.

Nem esik az eső.

Formalizálva: $\{A \supset B; \sim B\} \Rightarrow \sim A$

Kondicionális – következtetések 2.

Láncszabály:

Ha esik az eső, vizes az út.

Ha vizes az út, a féktávolság megnő.

Ha esik az eső, a féktávolság megnő.

Formalizálva: $\{A \supset B; B \supset C\} \Rightarrow A \supset C$

Megfordíthatóság: $A \supset B \Leftrightarrow B \supset A$ (nem kommutatív)

Ha esik az eső, vizes az út.

Ha vizes az út, esik az eső. – nem feltétlenül (locsólókocsi)

Kontraonált: $A \supset B \Leftrightarrow \sim B \supset \sim A$

Ha esik az eső, akkor vizes az út.

Ha nem vizes az út, akkor nem esik az eső.

Kondicionális – egyebek

Nem asszociatív: $(A \supset B) \supset C \not\equiv A \supset (B \supset C)$

Tagadás:

- a definíció alapján $\sim (A \supset B) \equiv A \& \sim B$
- természetes nyelvi feltételes állítások tagadásával általában mást fejezünk ki: $A \supset \sim B$

Nem igaz, hogy ha nyerek a lottón, házat veszek.

*Nyerek a lottón és nem veszek házat.

Ha nyerek a lottón, sem veszek házat.

Logikai igazság: $\Rightarrow A \supset A$

- ez a definíció alapján ekvivalens a $\sim (A \& \sim A)$ formulával

Kondicionális – kontraintuitív esetek

igaz bármiből következik

Ha a pápa nő, akkor a hó fehér.

- $B \Rightarrow A \supset B$
- ha az utótag igaz, akkor az egész kondicionális is igaz

hamisből bármi következik

Ha ennek diplomája van, én vagyok a dalai láma.

- $\sim A \Rightarrow A \supset B$
- ha az előtag hamis, a kondicionális igaz

Bikondicionális

Bikondicionális – bevezetés

megfordíthatóság és feltételelesség

Akkor és csak akkor veszek el feleségül, ha nyersz a lottón.

két kondicionálisra bontva:

kondicionálissal

Ha nyersz a lottón, elveszlek feleségül.

Ha elveszlek feleségül, nyertél a lottón.

kontraonálttal

Ha nyersz a lottón, elveszlek feleségül.

Ha nem nyersz a lottón, nem veszek el feleségül.

Bikondicionális – igazságfüggvény

- két argumentumú mondatfunktör
- szimbóluma: $\equiv$
- definíció: a bikondicionális ($A \equiv B$) akkor, és csak akkor igaz, ha az előtag (A) és az utótag (B) azonos igazságértékű

$$A \equiv B \Leftrightarrow_{df} (A \supset B) \& (B \supset A)$$

- igazságfüggvénye:

A	B	$A \equiv B$
1	1	1
1	0	0
0	1	0
0	0	1

Bikondicionális – következtetések

kommutatív: $A \equiv B \Leftrightarrow B \equiv A$

asszociatív: $(A \equiv B) \equiv C \Leftrightarrow A \equiv (B \equiv C)$

kizáró vagy igaz, ha a tagmondatok igazságértéke ellentétes – a *bikondicionális* igaz, ha a tagmondatok igazságértéke megegyező

- *kizáró vagy*: $(A \& \sim B) \vee (\sim A \& B) \Leftrightarrow \sim (A \equiv B)$

a kondicionálisnál megismert következtetési formák itt is működnek:

- $\{A \equiv B; A\} \Rightarrow B$
- $\{A \equiv B; \sim B\} \Rightarrow \sim A$

láncszabály:

- $\{A \equiv B; B \equiv C\} \Rightarrow A \equiv C$

Feladatok

Keresd meg az atomi mondatokat és írd közjük a megfelelő funktorokat. Használj zárójeleket!

- Géza vagy Jenő apja, vagy nem Janka a lánya.
- Jenő vagy Janka átúszta a Balatont, de nem nem úszták át mindketten.
- Ha Jenő vesz lencsét, Janka tud főzni, és mindketten ebédelhetnek.
- Ha Jenő bevásárol és Janka főz, úgy Géza akkor és csak akkor unatkozik, ha nincs jó műsor a tévében.